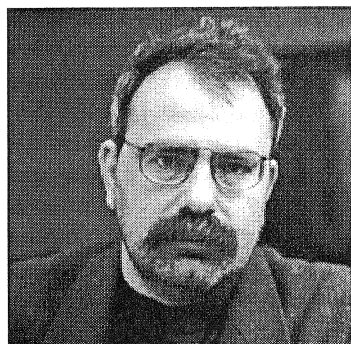

Михаило Пантич (1957) е сръбски белетрист и литературен критик. Разказите му са построени в съответствие с методите на неореализма и постмодернизма, в съчетание с елементите на новата урбанистична среда. Автор е на сборниците с разкази Хроника на стаята (Хроника себе: проза, ларве, 1984), Уондър в Берлин (Вондер у Берлину, 1987), Поети, писатели и други от менажерията (1992), Новобелградски разкази (Новобеоградске приче, 1994), Седмият ден от кошавата (Седми дан кошаве: приче, по некоме, 1999), Не мога да си спомня едно изречение (Не могу да се сетим једне реченице, 2000) и Ако това е любов (Ако је то љубав, 2003). Разказите му са включени в антологични сборници на различни европейски езици.

В областта на литературната наука Михаило Пантич е автор на редица престижни изследвания, обединени в 4 тома със заглавие Александрийски синдром (Александријски синдром, 1987, 1994, 1999, 2003), на монография за Данило Киш Киш (Киш, 1998) и др.

ZULU WARRIORS*

(Снимка с баща ми)

Понякога искам да се видя с баща си. С годините той се смалява. Някога, докато все още бе голям – да речем, какъвто съм аз днес, – всичко си течеше, както си му е редът. Баща ми идваше и си отиваше, смееше се, носеше ми подаръци, ходеше на мачове, разказваше... и после, не бих казал внезапно – отначало незабележимо, а след това все по-видимо и очевидно – започна да се смалява; не да крее, защото продължаваше да изглежда добре, а да става все по-малък. Известно време се правех, че не забелязвам, но един ден и самият той, като се появи на вратата на апартамента ми по обичайното си време следобед, ми съобщи без капка разочарование, че са го уволнили. В магазина за стоки за инвалиди, където бе работил няколко десетилетия, вече не се виждал зад щанда.

На сбогуване му подариха ортопедични обувки с много високи ходила, каквито носят сакатите с единия крак хора, които, като обуят лявата или дясната обувка, според това, къде е недъгът им, изравняват дължината на краката си и ходят нормално. Е, баща ми носеше две такива обувки. В пър-

* Zulu warriors – воини зулуси – Б. пр.

вите дни пристъпваше доста тромаво, след това все по-уверено и по-уверено, докато накрая дори се научи да върви безшумно по килимите из къщи и за няколко месеца като че ли нещата си останаха непроменени. Но смаляването продължи. Баща ми не му обръщаше внимание, естествено, престана на излиза навън, но се справяше превъзходно със ситуацията, поправи вкъщи всичко, което можеше да се поправи (кранчета, брави, електроуреди...), а когато те се свършиха, просто си седеше, четеше вестници, решаваше шахматни задачи, гледаше телевизия, попълваше кръстословици, изпращаше отговори на всички възможни игри с награди, следеше успехите и неуспехите на любимия ни отбор, ядосваше се и ликуваше, и какво ли още не, днес и без това съществуват безброй начини за запълване на времето.

Информираше ме за всички важни статии във вестниците, за всичко интересно по радиото и телевизията, за филми, спортни предавания, концерти... С течение на времето започнах безпрекословно да се доверявам на вкуса му, вече не обмислях какво, как и кога си струва да се направи, имах доверие на баща си, безброй пъти се бе потвърждавало, че мислим и планираме еднакво. Веднъж, не веднъж, а много пъти се бе случвало да подчертае някое съобщение във вестника и да ми каже: днес в програмата има такова и такова състезание, а аз наистина съм смятал да гледам това състезание, просто ми е било интересно; тази вечер ще дирижира Караян, а на мен наистина ми се иска да чуя и видя как дирижира Караян; днес има филм с Лайза Минели, а аз винаги съм я харесвал, нейната леко разкрячена, предизвикателна походка, широката ѝ, едроока, едрозъба усмивка, така че изобщо престанах да чета програмата на телевизията, баща ми го правеше вместо мен, но не се приключи само с това, започнах да чета и книгите, които ми препоръчваше... Когато излъчиха радиопиесата ми *Следобед*, само хвърлих един поглед на добре познатите вестникарски критики, но затова пък съвсем сериозно изслушах забележките на баща ми за морбидността. Въпросът му – с какво право затварям една девойка вкъщи за цяла година – ме уязви повече, отколкото ми се искаше да призная. Всъщност ми спря дъха, почти буквално, опитах да се защита...

– Но, тате – казах аз, – тук става дума за литературен образ.

– Все едно, трябва да уважаваш героите си. Особено нея, тя е девойка, при това поетеса.

– Знам, но...

– Никакво но. Посочи ми, моля те, някой пример от сериозната литература, подчертавам, от сериозната литература – остави ги твоите Писаревци и Дамяновци – посочи ми кой, къде и кога е унижавал своите герои. Може би Достоевски или Юго, или пък Дикенс? Кой от тях, кажи ми искрено. Извинявай, но ти унижаваш героите си!

Не отговорих нищо. Бях чел твърде отдавна изброените писатели, а някой от тях дори не бях чел. Освен това аргументите на баща ми бяха необорими, изречени по най-убедителен начин. В зряла възраст попаднах под влиянието на баща си. Не знам дали става въпрос за някакво наваксване, не знам също така дали това е за добро... или може би за лошо...

Всъщност разказвам ви всичко това, за да отложa колкото се може по-дълго неумолимия факт. Баща ми се смаяваше. Не бих казал, че става въпрос за инфантилна регресия, за каквато бях чел някъде, макар че не съм наясно какво означава тя, а точно обратното, баща ми се смаяваше, но духом си оставаше все същият, дори нещо повече, дявол да го вземе, той ставаше още по-умен. Някогашната му разсеяност, зад която на практика се криеше неумението му да се сближи с мен и да ми се посвети, тази разсеяност, която бе характерна за него по времето, докато работеше усилено, се бе трансформирала в истинска мъдрост, в концентрирана мисъл, за която всички неща наоколо, дори и аз самият, бяха станали кристално ясни. Баща ми се извисяваше духом, лекуваше убогия свят край себе си. Превърна се в олицетворение на реда, вече не можех да спя, колкото си искам, в ранни зори заставах до леглото ми, повлякъл след себе си дрехите на големия си син, и едва тогава, по този контраст – можеше да се изтегне в цял ръст в обувките ми – виждах колко е малък всъщност, по-мъничък от всички тролчета, хобити и джуджета, съвсем, съвсем миниатюрен...

Напомняше ми за задълженията ми. Бе достатъчен само един поглед и аз вече знаех какво трябва да направя. Чудак и мълчаливец, обикновено проговаряше едва когато го питах нещо.

– Тате, за какво да пиша? – запитах го веднъж, докато кръстосвах нервно из къщи и го заварих до кухненската врата в преодоляване на безкрайното разстояние между антрето, банята и дневната. Винаги пишех в последния момент, когато всички срокове вече изтичаха... вярвах, че темите ще ми паднат някак от небето, ще ме връхлетят от нищото. Понякога този метод проработваше, друг път – не...

Мълчеше; помислих си, че не искам да ми отговори. Миг преди да повтoря въпроса си, дойдоха думите му:

– Е, това би трябвало сам да решиш. Всичко е достойно да бъде описано, само зависи от това, колко усилия, фантазия и енергия ще вложиш в света, който искаш или не искаш да пресъздадеш. *Всяко нещо струва точно толкова, колкото си готов да платиш за него, – ни повече, ни по-малко.* Понякога ти се струва, че няма за какво да говориш, но това е само временно. Онова, което си струва да се каже, ще бъде казано.

И макар че всъщност не ми отговори нищо конкретно, тембърът на гласа му ми подeйства ободряващо. Добре е от време на време някой друг да ти даде кураж. Ако сам си бях отговорил по този начин, щях да го сметна за празно хабене на думи, щях да реша, че определено нямам какво да кажа. Но щом чуех успокояващия глас на баща ми, аз се замъквах в стаята си и накрая криво-ляво все пак потръгваше.

А когато вече стана толкова малък, че смаяването му напълно спря, започнах да го губя из къщи. Виках го, но гласът на баща ми бе по-тих и от шепот. Можех да го доловя само от най-късо разстояние, и то ако приближах дребното му телце към ухото си. Страхувах се да не го стъпча по невнимание. Опитах се да реша проблема, като открих в килера детските си играчки... Макетът на един замък предлагаше достатъчно пространство, за да осигури удобен живот на баща ми... Сложих и прибори за хранене,

тоалетни принадлежности, дори и малка каляска, но баща ми никога не бе искал да бъде крал... Забравих да спомена, че в младостта си баща ми бе запален рибар... Исках да напълня ваната с декоративни рибки и да го върна към някогашното му увлечение, но се отказах, уплаших се да не се подхлъзне и да се удави. Въпреки всичко баща ми не склони да се установи на едно място, под мой надзор. Съвсем се отчаях, толкова време губех, докато го открия... ръкописите ми гниеха недокоснати в чекмеджетата. Често се случваше да се залута в библиотеката и да потъне сред книгите, веднъж го намерих в коша за пране, където бе паднал и не можеше сам да се измъкне... Едва по-късно разбрах, че все пак си има любими места, и постепенно научих къде и по кое време можех да го открия...

В хубавите мигове продължавахме да си говорим. Питаше ме как върви новата ми книга, не знаех какво да му отговоря, изобщо не пишех книга, пишех просто защото имах нужда от това, беше ми все едно дали ще излезе книга, или нещо друго, дори не се питах какво точно и затова не можех да му отговоря, пък и кой още чете разкази, в които се говори за това, как няма за какво да се говори, също как живеят писателите и как пишат, и как имат странни отношения с бащите си, които се смаяват, всичко това е отдавна изчерпано, дошъл е ред отново да се разказват истории, макар че и те често се свеждат до празни приказки, добре го знам, слушах го на една литературна беседа, наречена „Идея и разказ“, беше много отдавна, много преди и аз самият да се опитам да напиша нещо, изнесе я на минаване през нашия град проф. д-р М. Солар, беше една пропиляна вечер, сред публика-та бяхме само няколко зиморничави старци и аз, младок, наивно вярващ, че някой ще ме научи как да пиша...

След дълго убеждаване баща ми най-после склони да се засели на постоянно място. Избрах му една кутия от маратонки „Адидас“. Това са най-добрите кутии. Дупчиците върху капака осигуряват приток на чист въздух. Може би се съгласи, защото вече не можеше да чете книги. Всички издания, дори джобните, дори и най-миниатюрните, бяха за него огромни, слушаше радио и гледаше телевизия, звукът бе съвсем тих, а когато ми останеше време, му изрязвах спортните рубрики от вестниците, предимно онези, които информираха за резултатите на нашия клуб, лепях ги на дълга лента и му ги подавах изречение по изречение. Зарадван, че тимът ни е най-добрият и винаги побеждава, баща ми кимаше с глава и пляскаше радостно с ръчички. Не говореше и по телефона, слушалката бе прекалено тежка, а гласът в микрофона бе за него ужасен, почти убийствен шум... приятелите му престанаха да се обаждат, в антрето тъжно стояха неговите обувки с високите ходила. Бедният ми баща, никога не е бил инвалид, но все пак за известно време обувките за инвалиди идеално му пасваха...

Прекарвахме нощите в безкрайно шепнене. Връщах се от работа смъртно уморен, изцеден като дрипа, струваше ми се, че щом отворя входната врата, повече няма да успее да направя и крачка. Баща ми ме чакаше в своята кутия, а понякога, макар и рядко, пред дневната, там, където можех да го забележа, на мястото, където лъчите на светлината се преплитаха някак нереално и като че ли го въздигаха. Още щом го зърнех, всичко из-

веднъж се променяше, умората ми изчезваше, приготвях нещо за хапване – баща ми ядеше колкото едно птиче, и след това започвахме безкрайното си шепнене. След толкова години, прекарани заедно, когато в оскъдността на отношенията ни като че ли вече не бяхме баща и син, започнахме да споделяме един с друг. Помнеше всичко. Слушах го внимателно. Кой знае, може пък от всичко това един ден да изкочи и някой роман, трябва само да вярвам, че това ще стане, и то наистина ще се случи, който има съдба, има и роман, а баща ми имаше точно такава съдба, моята едва стигаше за къс разказ. Разказваше ми за детството си, за войната, за младежките си илюзии, за своите успешни и неуспешни любови, за спортовете, с които се бе занимавал, за това, как отборът ни винаги побеждава, за първата си среща с майка ми, за раждането ми и за техния развод, за връзките, които бе имал след това; аз, разбира се, не знаех нищо за тях; с някои от тези късни жени истински се бе сблизил, особено с една девойка без крак, с която се бе запознал, когато дошла в магазина да си поръча протеза... Слушахме и гледахме излъчването на всички възможни състезания, внимателно коментирахме спорните положения, съставяхме тимове, сменяхме треньори, упреквахме съдиите, обсъждахме трансферните листи и изтичащите договори, прекарвахме часове наред в съставяне на най-хитроумните тактически планове. Един ден ми хрумна да изненадам баща си, *дербито* се падаше точно на неговия рожден ден...

В деня преди мача, като се прибрах от работа, надигнах капака на кутията от маратонки „Адидас“ – баща ми дремеше – и му казах:

– Тате, утре отиваме на *дербито*.

За мое учудване веднага склони.

Тази нощ не разговаряхме, но съм сигурен, че и баща ми като мен не спеше. Всеки в леглото си се преструваше, че спи, и така до сутринта.

Вратите на стадиона както винаги в такива случаи бяха отворени от ранно утро. Тръгнахме няколко часа преди началото на мача. Облякох топло баща си, защото бе късна есен и мъглите непрестанно се влачеха по улиците, страхувах се да не настине, сложих го в кутията и като внимавах някой да не ме бутне, стигнах с автобуса до стадиона. Хора, хиляди хора се стичаха в здрача към отворените врати. Там охраната грижливо претърсваше всички посетители. Спрях се, отворих кутията, взех баща си в ръка и го пхнах в пазвата си, във влажната полутъмна закътана ямка на тялото, погледна ме безмълвно, но с разбиране и тогава, не знам защо, си спомних как като малък докосвах с устни зърната на гърдите му, сигурно съм вярвал, че и той има мляко... отстраняваше ме нежно от себе си и целуваше лекичко къдравата ми главица. След толкова години нещата се обърнаха наопаки...

Прекарах контрабандно своя скъпоценен товар, излязохме на трибуните, вече бе настанала ужасна блъсканица, *дерби* не се играе всеки ден, пхнах ръка под палтото си, тъкмо запалваха прожекторите, долу, под нас, се простираше море от човешки глави, боже, колко коси, колко клубни знамена, колко разлюлени фигури, изведнъж ми се стори, че няма *отделни хора*, защото бяха толкова много, че образуваха една обща жива маса, отлята

в калъпа на стадиона, внимателно измъкнах баща си, прожекторите продължаваха да светват един след друг и тогава на терена тичешком излязоха те, нашите родни идоли, представете си, точно в този, по принцип напълно неочакван състав, който бяхме предвидили ние след дълго шепнене преди няколко вечери. Играта започна, като че ли някой чертаеше с линия по огромна зелена дъска, така изглеждаше от високо, огледах се наоколо, край мен мнозина от хората държаха под мишница същите кутии от „Адидас“, а изпод надигнатите им капаци стърчаха главите на нашите бащи и тогава нашият ляв бек с лекота, като че ли бе от прозрачно течно стъкло, се провря на самата линия между преплетените крака на противниците и изстреля един съвършен шут към центъра, русият нападател посрещна топката и още във въздуха с глава я запрати в мрежата. Всички скочиха на крака, вик на въодушевление екна към небето. Разгорещихме се. Баща ми се наведе към ухото ми и с треперещ, уплашен, едва доловим гласец рече:

– Внимавай, можеха да ни разкъсат.

– Не бой се, тате – отвърнах аз и закрилнически го притиснах до гърдите си. – Ние сме *zulu warriors*.

Превод от сръбски: Русанка Ляпова

